

7

DFA inceleme

13 KASIM 1987

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ

Türkiye Diyanet Vakfı
Kütüphanesi
İslâm Ansiklopedisi

7. Sayı

Özdem Kardeşler Matbaası
İstanbul — 1986

EAUİFD
1986
s. 7

KUR'AN'DA HİCRET (*)

Doç. Dr. Şerefeddin GÖLCÜK

1 — Tarif

Hicret; anlam olarak, uzaklaştırmak, terketmek demektir. Terim olarak, Hicrette yakınların, akrabasının, dostların, özyurdun din ve inanç yüzünden, terki anlamı vardır, veya bunun aksi bir durum; akrabasının, dostların, yakınların din ve inanç sebebiyle kişiden uzaklaşmaları, onu terkleri hicrette anlam olarak yer alır. Binaenaleyh hicrette, terim olarak, karşılıklı iki yönlü bir uzaklaşma, terketme anlamı kendini gösterir. Muhaceret aynı kökten olup göçetme anlamındadır. Hicret edene muhacir denir. (1)

Buna göre hicret :

- 1) Küfür yurdundan iman yurduna intikalle,
- 2) Kafirlerin amellerinden müslümanların amellerine geçmekle,
- 3) Allah'ın emrettiklerini yapmak, yasakladıklarını terketmekle olur.

Kısaca hicret : Hem küfürden hem de küfrün alametlerinden kaçmaktır, uzaklaşmaktır. Bu bakımdan muhacir : Allah'ın yasaklarından uzaklaşan kişidir.

Hicret; ister küfür diyarından iman yurduna, ister küfür alamet ve amellerinden iman alamet ve amellerine intikal şek-

(*) Hicret toplantısında tebliğ olarak sunulmuştur.

(1) F. Râzi, Tefsir, c. VI, s. 40-41.

linde anlaşılınsın; o, ancak Allah'ın emrini yerine getirmek için yapılır. (2).

Husûsi Hicret; Hz. Peygamber'in (S.V.) Mekke'den Medine'ye yaptığı hicrettir. Şartlar gerektirdiğinde hicret her zaman yapılır. Mekke'nin fethiyle son bulan hicret Hz. Peygamber'in (S.V.) hicretidir, genel anlamda hicret sona ermemiştir.

2 — Gaye

Hicretten gaye; küfürden, zulümden uzaklaşıp İslâm'ı bütünüyle yaşamaktır. Bu; ya dine tamamen, her yönden sahip çıkmak veya Hz. Muhammed'in (S.V.) yanında düşmanlarına karşı savaşta yer almak veyahut ta küfür diyarında sükûna razı olmayarak cihadı yol olarak benimsemekle olur.

Biz zayıf kimselerdik demek suretiyle müslüman kendini kurtaramaz. O zaman onlara; Allah'ın arzı geniş değil miydi?» denir. Zira Mekke'de İslâmı her bakımdan; iman, ibadet, amel, toplum düzeni olarak yaşamaları problem haline gelmiş olan müslümanlara; dinlerini rahatça yaşayabilecekleri, dinlerine hiçbir engel konmayan bölgelere gitmeleri gerekmiştir. Ayrılmalarına acizlik olmadığı halde kâfirlerin, müşriklerin arasında kalanlar için Cehennem varılacak yer olarak gösterilmektedir. Ama çaresiz, zavallı, güçsüz, hastalıklı veya bir üstün kuvvetin engel koyması halinde kadın ve erkeklerden bu nitelikleri taşıyanlarla çocuklar hicret etmiyebilir. Çünkü Hicret, zorluklarla, meşakkatlerle doludur. O insanın önüne görünüşte birtakım güçlükler kor. Bunlar; vatanındaki rahat, refah içindeki yaşayışı; zorluk, güçlük, geçim sıkıntısı v.b. hallerle değişmektir. Oysa Allah kitabında kendisi için hicret edenin hicret sonrasında gideceği yeri çok bereketli bulacağını, hayır ve nimetlerle o yerin dolu olacağını beyan ediyor. Hicret gerçekten korku, mihnet, sıkıntı, zorluk değil; ama tam aksine bolluk, bereket, refah, saadet ve zaferin kaynağıdır. Bütün bunlara ilâveten insanın hicrete başlayıp tamamlayamadan ölmesi halinde karşılığını, sevabını, mükâfatını Allah'ın üzerine alması, O'nun kefil olması hicretin değerini, faziletini daha da arttırmaktadır (3).

(2) F. Râzi, Tefsir, c. X, s. 221.

(3) F. Râzi, Tefsir, c. XI, s. 11 - 16.

Bu hususları Allah Kur'an'da Nisa sûresinde şu ilahi beyanıyla açıklamaktadır :

'Kendilerine yazık edenlerin canlarını aldıkları zaman onlara : «Ne yaptınız bakalım?» deyince, «Biz yeryüzünde zavallı kimselerdik» diyecekler, melekler de: «Allah'ın arzı geniş değilmiydi? Hicret etseydiniz» cevabını verecekler. Onların varacakları yer Cehennemdir. Orası ne kötü dönülecek yerdir.

Çaresiz kalan, yol bulamayan zavallı erkek, kadın, ve çocuklar müstesnadır.

İşte Allah'ın bunları affetmesi umulur. Allah affedendir, Bağışlayandır.

Allah yolunda hicret eden kişi, yeryüzünde çok bereketli yer ve genişlik bulur. Evinden Allah'a, ve Peygamberine hicret ederek çıkan kimseye ölüm gelirse, onun ecrini vermek Allah'a düşer, Allah bağışlar, merhamet eder. (4).

Hicretin gayelerinden biri de müslümanlar arasındaki dostluğu, yakınlığı, kardeşliği pekiştirmek, kâfir ve münafıklara asla inanmamak ve onların iç yüzlerini ortaya koymaktır. Kâfirin amacı yeryüzünde herkesin kendisi gibi olmasıdır. O hiç kimsenin iman etmesini istemez, kendisi iman edemediği gibi herkes te iman edemesin ister. Eğer müslüman, şu veya bu sebepten, kâfirin, münafığın aldatıcı, sapıtırıcı sözlerine kanarsa yer yüzünde iman yaygınlaşamaz, müslümanlar arasında birlik, dayanışma, dostluk kurulamaz, onlar arasında görüş ayrılıkları ortaya çıkar, onları bir gevşeklik sarar. Bu olumsuz davranışları yok etmek, müslümanları bir zorlukla ve güçlkle imtihan etmek için hicret gerekir (5). Bu konuda Kur'an'da Nisa suresinin 88. ve 89. ayetleri gayet açıktır, müslümanı uyarmaktadır.:

'Ey Müslümanlar! Münafıklar hakkında iki fırka olmanız da niye? Allah'ın saptırdığı kimseye sen hiç yol bulamayacaksın.

Onlar kendileri inkâr ettikleri gibi, keşki siz de inkâr etse-
nizde eşit olsanız isterler. Allah yolunda hicret etmedikçe onlardan dost edinmeyin. Eğer tevhid ve hicretten yüz çevirirlerse, onları bulduğunuz yerde yakalayıp öldürün.' (6).

(4) Kur'an, 4 (Nisa)/97-100.

(5) S. Kutub, Fi Zılâli'l-Kur'an, c. III, s. 376 ve dv.

(6) Kur'an, 4 (Nisa)/88-89.

3 — Şartlar ve Yapılış

Kur'an'da, Enfal suresinin son ayetlerinde hicretin şartları, ilkeleri ve yapılışı veciz bir şekilde insana takdim edilir. O ayetler mealen şöyledir :

‘İman edip hicret edenler, Allah yolunda mallarıyla canlarıyla cihad edenler ve muhacirleri barındırıp onlara yardım edenler, işte bunlar birbirinin dostudurlar. İman edip hicret etmeyenlerle, hicret edinceye kadar sizin dostluğunuz yoktur. Fakat din uğrunda yardım isterlerse yardım etmek üstünüze borçtur. Şu kadar varki sizinle aralarında anlaşma bulunan bir kavim aleyhinde değil... Allah işlediklerinizi hakkıyla görücüdür.

Kâfir olanlar birbirinin dostudurlar. Eğer siz bunu yapmazsanız yeryüzünde bir fitne ve büyük bir fesad olur.

İman edip de Allah yolunda hicret ve cihad edenler, muhacirleri barındıranlar, yardım edenler; işte gerçek mümin olanlar bunlardır. Mağfiret ve uçsuz bucaksız rızık da onlarındır.

Henüz iman edip de hicret eden ve sizinle birlikte savaşanlara gelince onlar da sizdendir. Hısımlar Allah'ın Kitabınca birbirine daha yakındırlar. Allah her şeyi hakkıyla bilendir.’ (7).

İnsanlar arasındaki birlik ve beraberliğin, irtibat ve alâkanın, aksiyon ve amel birliğinin tek şartının ancak iman ve akide olduğunu meali arzedilen ayetler kesin bir şekilde teyid ve tasdik etmektedir. Kâfirler birbirinin dostudur. Müminler de birbirinin dostudur. Zira her iki grup akidede veya inkârda birlik halindedir. Ayetlerde işaret edilen ve dostluğun şartı olarak kabul edilen hicret, daha önce belirtildiği gibi, «gücü yetenlerin şirk diyarından İslâm yurduna göçmeleridir. Hicret etme imkânına sahip oldukları halde, menfaatini veya müşriklerle olan akrabalığını düşünerek hicret etmeyenler... Onlarla İslâm cemiyeti arasında dostluk olamaz.» (8).

Bu kesin ve açık hükümlerin mahiyeti, İslâm cemiyetinin yapısı göz önüne getirildiğinde daha iyi anlaşılır. Özellikle Mekke'de doğmakta ve gelişmekte olan, bir iman ve akide temeli üze-

(7) Kur'an, 8 (Enfal)/72-75.

(8) S. Kutub, A. e., c. VII, s. 90 ve dv.

rine kurulmakta olan İslâm cemiyetinin yapısı dikkâte alındığında dostluk kavramı daha iyi değerlendirilir. Zira yukarıdaki ayetlerde dostluk hicret yapmakla eş değer tutulmakta, hicret yapmayan müminle dostluk olamayacağı açıkça beyan edilmektedir. Bunun sebebi İslâm davetinin tabiatında yatmaktadır.

İslâm, Allah'ın katında kutlu ve seçkin peygamberler zinciri tarafından insanlığa tebliğ edilen ilâhi davetin Hz. Muhammed (S.V.) vasıtasıyla talim ve tatbik edilen son ve mükemmel şeklidir. Allah tarih boyunca insanlığa elçileri aracılığıyla şu gerçeği sürekli duyurmuştur: Ancak Allah'a ibadet etmek, Allah'tan başkasına asla kulluk etmemek...

«Fakat insanlar arasında mahdud fertler halinde zaman zaman Allah'ı inkâr edenler hariç, diğer çoğunluk O'nun varlığını kabul ediyor, ama hakkıyla bilmekte hataya düşüyor ve Allah'a başka ilahları ortak koşuyor. Bu şirk; ister itikad ve ibadet şeklinde olsun, ister hakimiyyet ve tabiiyyet şeklinde olsun, her ikisi de şirktir. İnsanı tarih boyunca bu şirkten ve inkârdan kurtarmak için zaman zaman ve mekân mekân yine insanlardan elçiler aracılığıyla ilâhi davetler vuku bulup durmuştur. Söz konusu davetin hedefi daima insanı Allah'a teslim etmek olmuştur ki bu da islâmdır. İlâhi davetlerin gayesi insanı Allah'a bağlı kılıp O'nun hakimiyyetine vermektir. Fakat bu bağlılığın, Allah'ın hakimiyyetini tanıyışın fiili işareti olmasıdır. İnsan bu bağlılığını nazariyelerle, sözlerle değil de fiilen aksiyon olarak göstermek durumundadır. Gerek ferd gerekse toplum olarak insan Allah'a bağlılığını hareket halinde göstermelidir. Fakat hareketliliğin, canlılığın, dinamizmin dayandığı bir asıl kâide olmalıdır. Bütün faaliyetler bu asıl, değişmez kuraldan fıskırmalıdır. Bu nazari, değişmez kâide «Allah'tan başka ilah yoktur» kâidesidir. Yani uluhiyeti, yaratıcılığı, Rablığı, her türlü saltanat ve hakimiyyeti Allah'a tahsis etme kâidesi... Bu kâide; kalbde iman, duygu ve hareketlerde ibadet, hayat sahasında ve amellerde açıkça nizam olarak tezahür etmelidir.

Bu temel kuralın nasıl işlenmesi gerektiğini insanlığa bildiren, onlara bunun aslını, özünü öğreten Allah'ın Resulü Hz. Muhammed'dir. (S.V.) O'nun rehberliğinde temeli tevhid olan

yeni, faal ve canlı bir toplum Mekke'de oluşmaktadır. Bu toplumun bütün yönlerden cahiliye toplumundan ayrı bir hüviyette olması zarureti vardır. Çünkü bu toplum Allah'tan başka ilah olmadığını, Hz. Muhammed'in (S.V.) O'nun elçisi olduğunu temel kural olarak benimsemiştir.

Mekke'de şehadet kelimesi getiren her şahıs, gönlünü ailesinden, aşiretinden, kabilesinden ve Kureyş'in şahsında görülen cahiliyet kumandasından çekip kurtarmış, Allah'ın Resulü Hz. Muhammed'e (S.V.) bağlanmış ve iradesini Resulullah'ın önderliğinde meydana gelen o küçük cemiyete teslim etmiş olur. O zaman şartlar o derece zordu ki cahiliye toplumu bu yeni doğan cemiyeti bünyesinden atmak daha vücut bulmadan yıkmak, mahvetmek için çalışıyordu.

İşte o zaman Resullullah (S.V.) bu yeni cemiyeti meydana getiren fertleri kardeş yaptı. O, kan ve nesep bağı yerine iman, akide bağı ile yeni toplumun fertlerini birbirine bağladı. İşte bu yeni toplum ve onu oluşturan şartlar, prensipler göz önüne getirildiğinde imanla birlikte hicret yapmanın anlamı daha iyi anlaşılır. (9).

Gerçekte müminler hicret sırasında dört kısma ayrılmışlardı :

I- Birinci kısımda ilk muhacirler yer alır. Onlar; a) iman etmişler, b) hicret etmişler, c) mallarıyla ve canlarıyla Allah yolunda cihad etmişlerdir. Bu ilk muhacirlerin dört ana vasfı vardır :

1 — Onlar Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahirete, kadere iman edip bütün teklifleri kabul etmişler, Hz. Muhammed'e (S.V.) hiç bir konuda karşı gelmemişlerdir. kâmil iman sahibidirler.

2 — Onlar hicret etmişlerdir, doğup büyüdükleri topraktan ayrılıp akrabayı ve komşuları terketmişler, bunu Allah'ın rızasını kazanmak için yapmışlardır. Böyle bir işi yapmak kolay değildir, hayatta en zor iş bu olsa gerektir. Doğup büyüyen ve geçimin sağlandığı toprağı, evi, aileyi terkedebilmek ölüme eşittir. Oysa bu ilk muhacir müslümanlar önce Allah'ın rızasını

(9) S. Kutub, A. e., c. VII, s. 97.

talebederek eski dinlerini terkettiler, manevi dünyalarını de-
ğiştirdiler, imanı küfre tercih ettiler. Sonra da yine Allah rı-
zası için toraklarını, evlerini, akrabalarını ve komşularını ter-
kettiler. Böylece maddi dünyalarını da değiştirdiler.

3 — Onlar Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihad et-
mişlerdir. Mal ile cihadları şöyle olmuştur : Özyurtlarından ay-
rılınca evlerini, eşyalarını, tarlalarını ve geçim vasıtalarını kay-
bedip bütün dünyalıkları düşmanın eline geçmiştir. Bu şekilde
onlar malsız, mülksüz kalmışlardır. Fakat öte yandan İslâm'ın
gelişip yayılması için daha fazla mala ve maddi güce ihtiyaç
hasıl olmuş, daha fazla infak ve harcama gerekmiştir. Bu gaye-
nin gerçekleşmesi için onlar daha çok çalışıp kazanıp İslâm'ın
yayılması ve Allah rızası için kazançlarıyla ve mallarıyla cihad
etmişlerdir.

Onlar canlarıyla da cihad etmişlerdir: Bütün savaşlarda
canlarını ortaya koydukları gibi özellikle ilk savaş Bedir'de,
güçlü, kuvvetli, çok iyi donanmış düşmana karşı canlarını or-
taya, kaymaktan çekinmeyerek şehadete talip olmuşlardır.

4 — Onlar bu üç sıfatlarıyla, imanları, hicretleri ve cihad-
larıyla insanların ilkleridirler. İlk mühacirler sözü edilen sıfat-
larıyla dinin kuvvetlenip yayılmasında çok büyük görev ifa
etmişler, bu itibarla müslümanların gerçekten imanları ve ön-
derleri olmuşlardır. Onlar fazilette, feragatta, imanda, hicret-
te, cihadda, fedakârlıkta ve sabırda, özetle bütün İslâmî güzel
hasletlerde örnektirler.

II- İkinci kısım müslümanlar Medinelî Ensar'dır. Hz. Pey-
gamber (S.V.) ashabıyla birlikte Medine'ye hicret edince, eğer
Medinelî Ensar onları barındırmasa, yardım etmese, malî ve
nefsî fedakârlıkta bulunmasaydı maksad hasıl olmayacaktı. Me-
dineli Ensar eşsiz ve benzersiz bir fedakârlıkla Hz. Peygamber'
in (S.V.) ve ilk mühacirlerin hizmetine koşmamış olsaydı, hic-
retten gaye tahakkuk etmiyecekti. Ama öyle olmadı. İnsanlık ta-
rihinin bir benzerini gösteremeyeceęi tarzda Medinelî Ensar
misafirperverlik ve ev sahiplięi yaparak gerçekten dost, yar-
dımcı ensar olduklarını gösterdiler.

Bununla birlikte Hicrete talip olanların, hicret yapanların
bazı üstünlükleri vardır. Bunların řu nitelikler olduğu ekseri-
yetle kabul edilir.

1 — Muhâcirler imanda ilklendir. Bu yönleriyle sayılamıyacak faziletlerin sahipleridirler.

2 — Mekke'de Kureyşli müşriklerden her türlü güçlüğü, zorluğu, sıkıntı ve işkenceyi gören ve bunlara sabir ve tehammül gösteren onlar olmuştur.

3 — Topraklarından, evlerinden, ailelerinden ayrılan muhacirlerdir, yurtlarından olan onlardır.

4 — Dinin giriş, kabul kapısı muhacirler üzerine açılmıştır: İslâm'ı ilk kabul edenler onlar olmuştur. Medineli Ensar Mekkeli Muahcire bu hususta, İslâm'ı kabulde ancak iktida etmiş, uymuştur. Uyan yani muktedi kendisine uyulandan daha iyi ve üstün değildir. Ama bununla birlikte «İyi bir sünnet ihdas edip ortaya koyan o sünnetin ecrini, sevabını aldığı gibi kıyamete kadar o sünneti işleyen amelinin sevabını - işleyenin sevabı eksilmeksizin alır.» hadisi gereğince Medineli Ensar Mekkeli Muhacirlere uymuş, birlikte İslâm toplumunun akide esasına dayalı kardeşlik, birlik toplumu olduğunu fiilen göstermişlerdir. Bundan dolayı Allah onlar hakkında 'İşte bunlar birbirinin dostudur!ar' buyurmuştur.

III- Üçüncü kısım müslümanlar Hz. Peygamber'le (S.V.) birlikte hicret etmeyip Mekke'de kalanlardır. Onlar inanmışlardır, ama hicret etmemişlerdir. Bu bakımdan hicret edene kadar onlarla dostluk yoktur. Onlar Hz. Peygamber'le (S.V.) hicret etmediklerinden mutlak olarak dostlukları düşmüştür. Zira fiili bir gösteride bulunamamışlardır, imanlarının tezahürü hicret şeklinde kendini gösterememiştir. Ama bununla beraber eğer hicret ederlerse daha önce var olan dostlukları iade edilecektir. Bundan maksad, müslümanları hicrete sevk etmek ve hicreti sevdirmektir. Çünkü hicretin amacı müslümanların çoğalması, bir araya gelip birleşmeleri, birbirlerine yardımcı olmaları, aralarında sevginin artması, kuvvetlenmeleri, kişilik kazanmaları, kendilerine güvenlerinin ziyadeleşmesi ve tefrikanın yok olmasıdır.

Müslümanlar kendi aralarında, dost olamazlarsa kendi aralarında dost olanların bulunduğunu bilmeleri gerekir. Müslümanların dost olmayışları yüzünden yeryüzünde kargaşa, fitne ve büyük bozgun ve fesad olur. Çünkü kâfirler kendi aralarında

dostturlar. Bu dün olduğu gibi bu gün de böyledir. Mekke müşrikleri Yahudilere son derece düşman idiler. Ama ne zaman Hz. Muhammed (S.V.) İslâm'a davete başladı, ona karşı dost olup yardımlaşmaya başladılar. Müşrik, Hristiyan, Yahudi ırkları ne olursa olsun kâfirler birbirlerinin dostu ve yardımcılarıdır. Allah bu gerçeği kitabı Kur'an'da açıkça beyan ediyor. Kelamın en güzeli Allah kelamından başka hangi kelam doğrudur? Bütün şer ve küfür kuvvetler Hz. Muhammed'in (S.V.) mesajı karşısında dost olup birleşmişlerdir.

Kâfirlerin dostlukları, yardımlaşmaları ve kuvvetleri karşısında, zayıf ve sayıca az olan müslümanlar iman edip hicret ederler, Allah yolunda cihadda bulunup muhacirleri barındırırlar ve onlara her türlü yardımı yaparlar. Böylece gerçekten mümin olduklarını isbat ederler. Halleri böyle olan müminler için mağfiret ve bol rızık vardır. Onlara dünyada verilen ve ahirette vad edilen bu nimetler ve saadetler; vatani, aileyi terk etmekten, mal ve nefsi Allah yolunda harcamaktan dolayıdır.

IV- Dördüncü kısım müminler, başlangıçta hicrete muvafakat etmeyen ama daha sonra hicret edenlerdir. Bunlar ilk muhacirlerin derecesinde olmamakla birlikte yine onlardan sayılmışlardır. Çünkü neticede onlar da iman etmişler, hicrette bulunmuşlardır ve savaş yapmışlardır. (10).

4 — İman - Hicret - Cihad

İman, hicret ve cihad formülü tevbe sûresinin 20. ayetinde de tekrarlanır. Orada meâlen şöyle buyrulur :

'İman eden, hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad eden kimselere Allah katında en büyük dereceler vardır. İşte kurtulanlar onlardır.' (11).

İman nazari planda kalbi bir iş olurken, hicret ve cihad, özellikle malî ve nefsi fedakârlık amelî planda iki önemli iş olarak kendini göstermektedir.

İman, hicret ve cihadı hayatlarının özü yapan Mekkeli Muhacir ile Medinelî Ensar ashab hakkında Allah Tealâ değişmez düstür kitabı Kur'an'da şu beyanda bulunuyor :

(10) F. Râzi, A. e., c. XV, s. 206 ve dv.

(11) Kur'an, 9 (Tevbe)/20.

'Allah'ın verdiği bu ganimet malları, yurtlarından ve mallarından edilmiş olan, Allahtan bir lütuf ve rıza dileyen, Allah'ın dinine ve peygamberine yardım eden muhacir fakirleridir. İşte doğru olanlar bunlardır.

Daha önceden Medine'yi yurt edinmiş ve kalblerine imanı yerleştirmiş olan kimseler, kendilerine hicret edip gelenleri severler; onlara verilenler karşısında içlerinde bir çekememezlik hissetmezler; kendileri zaruret içinde bulunsalar bile onları kendilerinden önde tutarlar. Nefsinin tamahkârlığından korunabilmiş kimseler, işte onlar saadete erenlerdir (12).

Haşr süresinin 8. ve 9. ayetlerinde dikkati çeken hususlar, hicretin şartları ve yapılışı söz konusu olduğunda, şunlardır:

A - Muhacirler;

- 1 — Fakirdirler,
- 2 — Hicret etmişlerdir,
- 3 — Yurtlarından çıkarılmış, mallarından edilmişlerdir,
- 4 — Allah'ın lütfunu ve rızasını dilerler,
- 5 — Allah'ın dinine ve Peygamberine yardım ederler,
- 6 — Onlar sadık kimselerdir, doğrudurlar, sözlerinin erleridirler, dinlerine sımsıkı bağlıdırlar.

B - Ensar;

- 1 — Medine'de Hicret yurdunda otururlar,
- 2 — Kalblerinde iman yer etmiştir,
- 3 — İman onların yurdunda kuvvet bulur,
- 4 — Muhacirleri severler,
- 5 — Onlara verilenler karşısında kıskançlık, hased ve çekememezliğe asla kapılmazlar.
- 6 — Muhacirleri kendi nefislerine tercih edip üstün tutarlar.

Hz. Peygamber (S.V.) onlara şu mübarek sözleriyle hitabetmiştir :

'İsterseniz evlerinizi, mallarınızı muhacirlere taksim edersiniz, ben muhacirlere taksim ettiğim gibi size de ganimetten taksim ederim.

---

(12) Kur'an, 59 (Haşr)/8-9.

İsterseniz ganimet muhacirlerin olsun, evleriniz ve mallarınız sizin olsun.'

Allah Resûlünün bu teklifine verilen cevap âlemi sarsıcı niteliktedir :

'Hayır, biz evlerimizi ve mallarımızı muhacirler için taksim eder, böler; ganimete de onlar için iştirak etmeyiz, ganimetten bir şey almamız.' (13)

İman, hicret, cihad formülünü uygulayanlar müslümanların önderleri olan Mekkelî muhacir ashab ile Medinelî Ensar ashabtır. Onlar bu üçlü formülün ilk fiili uygulayıcılarıdır. Kur'an'da bu üçlü formülle birlikte başka şartlara da dikkat çekilir. Ve her hal ve şartta hicret edenin mükâfatının Allah katında olduğu vurgulanır.

'Haksızlığa uğratıldıktan sonra (zulüm gördükten) Allah yolunda hicret eden kimseleri, and olsun ki, dünyada güzel bir yerde yerleştiririz. Ahiret ecri ise daha büyüktür.' keşki bilse-ler.

Onlar sabreden ve yalnız Rablerine güvenen kimselerdir (14).

Hicret eden kimseye dünya ve ahiretin maddî ve manevî nimetleri verilir, o kimse aynı zamanda sabreden ve Allah'a güvenen kimsedir.

'Rabbin, türlü eziyete uğratıldıktan sonra hicret eden, sonra Allah uğrunda savaşan ve sabreden kimselerledir. Rabbin şüphesiz bundan sonra da bağışlar ve merhamet eder.' (15)

Bu ayette hicretle birlikte eziyet, cihat, ve sabr zikredilmektedir. Hicretin tamamlayıcı unsurları veya şartları cihat ve sabırdır. Bunun neticesi hem dünya hem de ahiret zaferidir, Allah'ın mağfiret ve merhametidir.

Hicret esnasında öldürülme ve ölüm de vardır. Hicrete niyetlenen öldürülmeyi ve ölümü göze alan kimsedir. Hicret eden kimse Allah'ın dininin ve Paygamberinin zaferi için yola çıkan kimsedir. Muhacirin hedefi Allah'a yaklaşma ve O'nun rızasıdır. Bu şekilde anlaşılan hicret bütün zamanlarda ve mekânlarda geçerliliği olan bir davranıştır. Bununla birlikte hicret

(13) F. Râzi, A. e., c. XXIX, s. 286-87.

(14) Kur'an, 16 (Nahl)/41-42.

(15) Kur'an, 16 (Nahl)/110.

Allah için yapılmazsa hiç bir değer ifade etmez. Allah için yapılmıyan hicret bir ülkeden diğerine ancak bir intikalden başka bir şey değildir. Hicret; sabır isteyen, cihadı gerektiren eziyeti, çileyi davet eden, dünyalık bütün nimetleri Allah için elin tersiyle itmeyi şart olarak gören çok büyük bir olaydır. Bu olay ebedi ölçülerin kitabı, insanlığın kurtuluş reçetesi, maddi ve manevi lezzet ve zevklerin kaynağı, gerçeğin ta kendisi Kur'an'da insana gerekli ölçüler içinde Allah tarafından açıklanmıştır. Alemler'in Rabbi Allah Tealâ Bakara 218. ve Ali İmran 195. ayetlerinde iman, hicret ve cihat formülünü tekrar insanın idrakine sunarak şöyle buyurmaktadır :

İnananlar, hicret edenler ve Allah yolunda cihad edenler Allah'ın rahmetini umarlar. Allah bağışlar ve merhamet eder (16).

Rableri dualarını kabul etti: «Birbirinizden meydana gelen sizlerden, erkek olsun kadın olsun, amel sahibinin amelini boşa çıkarmam, Hicret edenlerin memleketlerinden çıkarılanların, yolunda ezaya uğratılanların, savaşan ve öldürülenlerin günahlarını elbette örteceğim. And olsun ki, Allah katından bir nimet olarak, onları içlerinden ırmaklar akan Cennetlere koyacağım. Nimetin güzeli Allah katındadır (17).

Allah Tealâ bu sonuncu ayette altı sınıf mümini söz konusu ediyor ve onların dualarının kabul edildiğini beyanla günahlarını bağışlayacağını açıklıyor. Bunlar ;

1- Amel sahipleri, 2- Hicret edenler, 3- Allah yolunda ezaya uğratılanlar, 4- Yurtlarından çıkarılanlar, 5- Savaşanlar, 6- Allah yolunda öldürülenlerdir.

Hicret eden kimse aynı zamanda amelde de bulunacaktır, diğer ibadet ve amelleri elbette yapacaktır. İslâm'ın bütün gereklerini harfiyyen yerine getirecektir. Böyle kimseler için vaide bulunan Allah'tır. Allah va'dinden hulfetmez, dönmez, caymaz. O halde imanla birlikte hicret ve cihad eden kimseler için Allah yolunda her türlü fedakârlığı yapan müminler için Allah'ın va'di, dünyada bolluk, bereket; Ahirette nihayetsiz nimetler ve cennettir.

---

(16) Kur'an, 2 (Bakara)/218.

(17) Kur'an, 3 (Ali İmran)/195.